

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Vojtěcha Šimíčka a soudců JUDr. Miluše Doškové a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce: **O. V.**, zastoupeného Mgr. Karlem Nováčkem, advokátem se sídlem Vackova 44, 612 00 Brno, proti žalovanému: **Ministr vnitra České republiky**, se sídlem Nad Štolou 3, PP 21/OAM, Praha 7, ve věci kasační stížnosti proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 30. 8. 2004, č. j. 55 Az 713/2003 - 17,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žalovaný **nemá právo** na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

Včas podanou kasační stížností napadl žalobce (dále označován jako „stěžovatel“) nadepsaný rozsudek krajského soudu, kterým byla zamítnuta jeho žaloba proti rozhodnutí žalovaného ze dne 5. 5. 2003, č. j. OAM-2773/AŘ-2001, E. č. V024570. Tímto rozhodnutím žalovaného v rozkladovém řízení bylo potvrzeno rozhodnutí Ministerstva vnitra ze dne 13. 7. 2001, č. j. OAM-6396/VL-11-02-2001, kterým nebyl stěžovateli udělen azyl pro nesplnění podmínek uvedených v ust. § 12, § 13 odst. 1, 2 a § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o azylu“), a kterým zároveň správní orgán první instance rozhodl, že se na stěžovatele nevztahuje překážka vycestování podle § 91 tohoto zákona.

Stěžovatel ve své kasační stížnosti uvedl, že krajský soud zamítl jeho žalobu, aniž k tomu měl zákonnou oporu. Jak žalovaný, tak krajský soud neprovedli podle stěžovatele veškeré důkazy, které být provedeny měly k řádnému zjištění skutkového stavu. Žalovaný

se podle stěžovatele vůbec nezabýval skutečnostmi ukazujícími na útlak, kterému byl stěžovatel vystaven na Ukrajině, a sice tím, že vůči němu a jeho majetku byla páchána trestná činnost a stát, jehož je příslušníkem, mu neposkytl ochranu. Stěžovatel v této souvislosti poukázal na judikaturu Vrchního soudu v Praze, podle níž i hrozící reálná pomsta nelegálních struktur, před níž státní moc nechce nebo nemůže poskytnout ochranu, může vést k odůvodněnému strachu z pronásledování.

Podle stěžovatele došlo též k porušení jeho procesních práv v řízení před soudem, zvláště pak práva na jednání v jeho rodném jazyce, ukrajinštině nebo ruštině, a tedy i práva na doručování soudních písemností v tomto jazyce. Písemnosti v soudním řízení před krajským soudem mu však byly doručovány toliko v českém jazyce. Tím bylo zhoršeno jeho postavení v řízení oproti jiným účastníkům. Jelikož nebyl v ruštině či ukrajinštině zpraven mimo jiné o svých procesních právech, nemohl uvést další důvody a navrhnout důkazy a tím podle svého názoru nemohl plně využít svých práv při soudním řízení.

Současně v rámci kasační stížnosti požádal stěžovatel o přiznání odkladného účinku kasační stížnosti.

Žalovaný ve svém vyjádření navrhl zamítnutí kasační stížnosti. Uvedl, že správně zjistil skutkový stav a rozhodl ve shodě se zákonem. Azyl není podle žalovaného univerzálním nástrojem pro poskytnutí ochrany před bezprávím, třeba i hrubým a surovým, nýbrž jeho důvody jsou zákonem přesně a poměrně úzce vymezeny a nepokrývají celou škálu porušení lidských práv.

Krajský soud ve svém rozsudku uvedl, že žalovaný správní orgán právem posoudil žádost stěžovatele o poskytnutí azylu jako nedůvodnou, neboť stěžovatel o azyl žádal kvůli ochraně před soukromými osobami v zemi původu – podvodníky, kteří na něm vymáhali peníze. Podle krajského soudu správní orgán rovněž důvodně neudělil stěžovateli humanitární azyl a rozhodl, že u něho není důvodu shledat překážku vycestování podle § 91 zákona o azylu. Řízení před správním orgánem netrpělo vadami, stěžovatel se mohl vyjadřovat ke všem podkladům pro rozhodnutí a navrhovat jejich doplnění, správní orgán řádně zjistil skutkový stav, věc správně posoudil i po právní stránce a své rozhodnutí řádně odůvodnil.

Ze správního spisu žalovaného Nejvyšší správní soud zjistil, že návrh na zahájení řízení o udělení azylu podal stěžovatel dne 4. 7. 2001 a pohovor k žádosti o udělení azylu s ním byl proveden dne 10. 7. 2001. Stěžovatel v návrhu na zahájení řízení uvedl, že byl v hospodě a tam mu dali (nějací jemu neznámí lidé – pozn. Nejvyššího správního soudu) zřejmě něco do pití a když se probral, bylo mu řečeno, že prohrál peníze v kartách; peníze pak po něm vyděrači požadovali vrátit, vyhrožovali mu proto a několikrát ho zbili. Na policii podle svých slov nebyl. Obává se údajně o svůj život. Uvedené skutečnosti v podstatě zopakoval i v pohovoru k žádosti o udělení azylu a doplnil, že údajný dluh za prohru v kartách nejprve odmítl zaplatit; zpočátku byl klid, za dva či tři dny však za ním přišli určití lidé a vymáhali po něm částku 2000 USD. Na státní orgány se podle svých slov neobrátil. Dále uvedl, že chce legalizovat svůj pobyt v ČR a případně se stát i jejím občanem. Kromě problémů s vymahači dluhu na Ukrajině žádné potíže neměl, myslí si ale, že na Ukrajině není možno v současné době žít.

Ze zprávy Ministerstva zahraničních věci USA o situaci na poli lidských práv na Ukrajině za rok 1999 je patrné, že v tomto státě byla obecně na základní úrovni dodržována lidská práva, třebaže v řadě ohledů existovaly vážné dílčí nedostatky. Státní

orgány nefungovaly podle standardů obvyklých v západních demokratických státech, zejména byly často zkorumpované, neefektivní a vystavené nezřídka politickému vměšování. Zároveň však je ze zprávy patrné, že běžný občan se terčem pronásledování ze strany orgánů veřejné moci zpravidla nestával a že policie, prokuratura a soudy v zemi normálně fungovaly, třebaže s dílčími problémy a tak, že do jejich činnosti bylo občas v jednotlivých případech politicky zasahováno. V zemi byl rozšířen organizovaný zločin, někdy existovalo propojení mezi pracovníky orgánů veřejné moci a zločineckými strukturami, vcelku častým případem bylo vydírání podnikatelů.

Kasační stížnost je podle § 102 a násl. s. ř. s. přípustná a podle jejího obsahu jsou v ní namítány důvody odpovídající ustanovení § 103 odst. 1 písm. a), b), d) s. ř. s. Jejím rozsahem a důvody je Nejvyšší správní soud podle § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v rozsahu důvodů uplatněných v kasační stížnosti a dospěl k závěru, že tato není důvodná.

V první řadě nutno konstatovat, že správní orgán první instance i žalovaný řádně zjistili skutkový stav, zejména tím, že stěžovatele dostatečně podrobně vyslechli k důvodům jeho žádosti o azyl a že se na základě relevantních informačních pramenů zabývali politickou situací na Ukrajině a tamní situací na poli lidských práv a obecných podmínek života. Závěry, které uvedené správní orgány z důkazů provedených ve správním řízení učinily, byly logické, rozumné a z uvedených důkazů jednoznačně plynoucí. Zjištění skutkového stavu bylo pro účely rozhodnutí ve věci samé zcela dostatečné. Rovněž pak napadené rozhodnutí i rozhodnutí, které bylo žalovaným rozkladovém řízení přezkoumáváno, jsou řádně odůvodněna a je z nich jednoznačně a konkrétně patrné, jaké důvody vedly správní orgány k jejich rozhodnutí. Stížní námitka podle § 103 odst. 1 písm. b) s. ř. s., která byla stěžovatelem navíc formulována značně nekonkrétně a paušálně, tedy není důvodná.

Ze všech vyjádření stěžovatele učiněných v průběhu azylového řízení je zřejmé, že z Ukrajiny odešel do ČR kvůli strachu před nátlakem soukromých osob, které tvrdily, že jim stěžovatel dluží peníze prohrané v kartách, a že se ani nepokusil před tímto nátlakem najít ochranu u státních orgánů Ukrajiny, zejména u policie. O ochranu nepožádal, třebaže neměl žádné relevantní důvody se domnívat, že by mu nebyla poskytnuta či že by v jeho případě policie postupovala vůči němu neobjektivně např. z důvodu korupce ze strany osob, které po něm peníze požadovaly. Navíc lze mít odůvodněné podezření – vzhledem k jeho vyjádřením, že na Ukrajině se nyní nedá žít, že důvody stěžovatelova odchodu do ČR byly vedle obavy z vymahačů dluhů též ekonomické, vyplývající ze špatné hospodářské situace na Ukrajině.

Důvody pro poskytnutí azylu podle § 12 zákona o azylu tedy neexistují; v této souvislosti lze odkázat na bohatou konstantní judikaturu Nejvyššího správního soudu ohledně toho, že potíže či pronásledování ze strany soukromých osob nelze zásadně považovat za azylově relevantní důvody (a že takové potíže by byly azylově relevantní pouze tehdy, pokud by jim státní orgány aktivně napomáhaly, tolerovaly je nebo nebyly v v rozsáhlejší míře schopny jim čelit a osobu, která se stane terčem útoků soukromých osob, efektivně ochránit viz např. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 8. 2003, sp. zn. 4 Azs 5/2003, a ze dne 13. 4. 2004, sp. zn. 2 Azs 46/2004); tato judikatura není v rozporu s právním názorem vyjádřeným v rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 8. 1994, č. j. 6 A 509/94 - 27, na který poukazuje stěžovatel, ba právě naopak, na tento právní názor judikatura Nejvyššího správního soudu navazuje a rozvíjí jej. Žalovaný rovněž

důvodně shledal, že u stěžovatele není dána překážka vycestování podle § 91 zákona o azylu, neboť stěžovateli po návratu na Ukrajinu rozhodně nehrozí žádné potíže ze strany ukrajinských orgánů a že případné potíže ze strany vymahačů dluhů, pokud by vůbec hrozily, by s vysokou pravděpodobnosti nebyly takového charakteru a takové intenzity, aby to shledání překážky vycestování u stěžovatele odůvodňovalo, a že by jim šlo s velkou pravděpodobností čelit tím, že by se stěžovatel obrátil s žádostí o pomoc na ukrajinské státní orgány. Ve stěžovatelově případě rovněž nelze shledat jakékoli důvody hodné zvláštního zřetele, neboť se jedná o typický případ člověka, který se rozhodl řešit svoji nepříznivou osobní a podle všeho i ekonomickou situaci odchodem do ČR. Navíc je stěžovatel osobou, která podle zjištění správního orgánu nemá k ČR žádný specifický vztah a ani zde nemá například žádné silnější rodinné vazby, které by bylo důvodné výjimečně zohlednit. Vzhledem k tomu správní orgán rozhodně nevybočil z mezí daných mu zákonem a nedopustil se libovůle, neposoudil-li stěžovatelovu situaci jako odůvodňující udělení humanitárního azylu podle § 14 zákona o azylu (viz k tomu zejm. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 10. 2003, sp. zn. 3 Azs 12/2003, a ze dne 22. 1. 2004, sp. zn. 2 Azs 8/2004; na druhý z nich ve svém rozsudku ostatně zcela správně odkázal i krajský soud). Krajský soud se proto právem ztotožnil s právním posouzením věci, ke kterému dospěl žalovaný správní orgán, a proto nelze dojít k závěru, že by nesprávně posoudil právní otázku. Ani stížní námitka podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. tedy není důvodná.

Co se týče stěžovatelovy námitky ohledně absence tlumočníka v řízení před krajským soudem a ohledně toho, že mu rozhodnutí a další soudní písemnosti nebyly doručovány také v překladu do ruštiny a ukrajinštiny, ani tuto nebylo možno shledat důvodnou. Podle § 18 odst. 1 a 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), ve spojení s § 64 s. ř. s., mají účastníci soudního řízení podle s. ř. s. právo jednat před soudem ve své mateřštině. Soud je povinen zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv. Účastníku, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, soud ustanoví tlumočníka, jakmile taková potřeba vyjde v řízení najevo. Totéž platí, jde-li o ustanovení tlumočníka účastníku, s nímž se nelze dorozumět jinak než znakovou řečí. Uvedeným ustanovením o. s. ř. se na úrovni jednoduchého práva realizuje základní právo zaručené zejm. v čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod *(„Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka.“*).

Z uvedených ustanovení plyne, že ne ve všech případech, kdy mateřštinou účastníka řízení je jiný než český jazyk, je dána povinnost soudu ustanovit takovému účastníku tlumočníka. Tato povinnost vzniká soudu pouze tehdy, pokud potřeba ustanovit tlumočníka vyjde najevo, tedy pokud se v řízení objeví konkrétní skutečnosti nasvědčující potřebě tlumočníka ustanovit a pokud se po jejich prověření soudem ukáže, že účastník k řádnému uplatňování svých práv v soudním řízení tlumočníka potřebuje. Takovouto konkrétní skutečností je samozřejmě v první řadě, pokud o ustanovení tlumočníka účastník sám požádá. Další takovou skutečností však může být zejména to, že účastník se soudem začne komunikovat jiným než českým jazykem, nebo to, že z jeho projevů (vedených v jazyce českém) je patrné, že se česky nemůže dorozumět dostatečně dobře - ve správním či soudním řízení nepochybně velmi záleží na přesném pochopení významu toho, co je účastníku sdělováno nebo na co je účastník dotazován, a na jeho rychlé a věcně správné reakci na podněty, výzvy a vyjádření ze strany správního orgánu, soudu, event. dalších účastníků řízení, a proto potřeba ustanovit tlumočníka bude dána i tehdy, jestliže účastník, třebaže jazyku, ve kterém se vede řízení, v určité míře rozumí, tento jazyk neovládá v zásadě srovnatelně dobře jako svoji mateřštinu.

Výše uvedené zásady se v modifikované podobě uplatní i ohledně překládání soudních písemností, které jsou doručovány účastníkům, neboť v tomto ohledu není žádného rozumného důvodu rozlišovat mezi úkony soudu učiněnými písemně a úkony soudu učiněnými ústně – některé písemnosti soudu, zejména výzvy, aby účastník něco učinil či se k něčemu vyjádřil (přičemž nezřídka se to, že se účastník v určité lhůtě nevyjádří, považuje za jeho souhlas s určitým postupem – viz např. § 51 odst. 1 věta druhá s. ř. s.), totiž nezřídka mají minimálně stejný význam pro uplatnění práv účastníka řízení v tomto řízení jako přímá sdělení či výzvy soudu učiněné při jednání (Nejvyšší správní soud ostatně již rozhodl, že cizinec v řízení o azylu musí být o právu vyjádřit se k možnosti rozhodnout o věci samé bez jednání poučen v jazyce, kterému rozumí – viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 9. 2003, č. j. 5 Azs 5/2003 - 33, zveřejněný pod č. 59/2004 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu). Nelze přehlédnout, že soudobé soudní řízení je kombinací ústního jednání před soudem a písemné komunikace mezi soudem a účastníky. Obě tyto složky soudního řízení mají pro účastníka kardinální význam (někdy, zejména v řízení podle s. ř. s., složka písemná svým významem složku ústní výrazně převyšuje), přičemž jak při ústní komunikaci, tak při komunikaci písemné hraje významnou roli faktor času (úkony musí účastník učinit nezřídka v krátké lhůtě po doručení či sdělení příslušné výzvy či pokynu soudu, jinak může v určité a nezřídka velmi silné míře oslabit svoji procesní pozici) a faktor odbornosti (reakce na výzvu či pokyn musí být nezřídka komplexní, vyžadující poměrně vysoký stupeň porozumění obsahu výzvy či pokynu). Za takovéto situace nelze přijmout názor, že základní právo zaručené v čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod míří pouze k situaci, kdy je nařízeno ústní jednání, a účastník neznalý jednacího jazyka by byl znevýhodněn v průběhu jednání, neboť by nemohl bezprostředně reagovat na jeho průběh, nemohl by např. odpovídat na jemu kladené otázky ze strany soudu apod. Víceméně obdobný požadavek na bezprostřednost a kvalifikovanost jeho vyjádření totiž na účastníka klade řada písemných úkonů soudu vůči němu. Je nepochybné, že pouze rozhodnutí soudu v českém jazyce, jakožto projev svrchovanosti českých státních orgánů na území České republiky, je zněním autentickým a pro všechny dotčené subjekty závazným. Neovládá-li však účastník češtinu v zásadě srovnatelně dobře jako svoji mateřštinu nebo jiný jazyk či jazyky, které ovládá v zásadě srovnatelně dobře jako mateřštinu, bude porušením jeho práva zaručeného v § 18 o. s. ř. ve spojení s § 64 s. ř. s., pokud mu obsah soudní písemnosti nebude sdělen také v jazyce, který je jeho mateřštinou nebo kterému rozumí v zásadě srovnatelně dobře jako své mateřštině, je-li obsahem písemnosti výzva, pokyn či informace pro účastníka, že má či může něco učinit jen v určité relativně krátké lhůtě (např. vyjádřit se, zda trvá na konání jednání, doplnit své podání či vyjádření, podat opravný prostředek apod.), tj. lhůtě počítané ve dnech, u které po něm nelze spravedlivě požadovat, aby si vedle samotné věcné reakce na úkon soudu ještě v této lhůtě zajistil jeho překlad či jinak zjistil jeho obsah. K tomu, aby k výše uvedenému porušení práva účastníka nedošlo, však postačí, pokud jej soud nejpozději spolu s prvním úkonem učiněným poté, co u účastníka potřeba tlumočníka vyjde najevo, v jeho mateřském jazyce nebo jiném jazyce, kterému účastník rozumí v zásadě srovnatelně dobře jako své mateřštině, vyrozumí o tom, že soud zasílá písemnosti účastníkům v češtině a že pokud účastník není schopen jim porozumět nebo není schopen si rychle zajistit jejich překlad, je třeba, aby se ihned po doručení písemnosti obrátil na soud, který zajistí, že účastníkovi bude obsah soudní písemnosti sdělen v jeho mateřském jazyce nebo jiném jazyce, kterému rozumí v zásadě srovnatelně dobře jako své mateřštině; soud pak samozřejmě musí sdělení obsahu písemnosti v tomto jazyce na žádost účastníka také skutečně zajistit, a to tak rychle, aby účastník poté mohl na písemnost soudu adekvátně reagovat.

V případě stěžovatele však se o takovémto porušení jeho práva zakotveného v § 18 o. s. ř. ve spojení s § 64 s. ř. s. vůbec nedá uvažovat, neboť v řízení před krajským soudem se neobjevily žádné konkrétní skutečnosti nasvědčující potřebě tlumočníka stěžovateli ustanovit, takže krajský soud ani neměl důvodu prověřovat, zda stěžovatel k řádnému uplatňování svých práv v soudním řízení tlumočníka skutečně potřebuje. Stěžovatel podal sám svým jménem žalobu ke krajskému soudu v češtině, přičemž žaloba byla napsána způsobem, jenž nevzbuzoval pochyb o tom, že osoba, která ji podala, dokáže se soudem v češtině komunikovat v míře zcela postačující pro účinnou ochranu jejích práv. V žalobě bylo výslovně uvedeno, že stěžovatel souhlasí s rozhodnutím ve věci samé bez nařízení jednání a takovýmto způsobem skutečně bylo rozhodnuto, neboť s tímto postupem souhlasil i druhý účastník a i soud dospěl k závěru, že konat jednání není v dané věci třeba. Na přípis ohledně složení soudního senátu a možnosti podat námitku podjatosti soudců, kteří mají věc rozhodovat, stěžovatel nijak nereagoval. Žádný projev účastníka v řízení před krajským soudem tedy ani nenaznačoval, že by ustanovení tlumočníka bylo v dané věci třeba, a tato potřeba neplynula ani z povahy věci či jiných okolností, které by v řízení vyšly najevo (srov. k tomu bohatou judikaturu Nejvyššího správního soudu vycházející z podobných zásad – např. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 1. 2005, č. j. 7 Azs 270/2004 - 35, rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2004, č. j. 4 Azs 261/2004 - 57, rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 3. 2004, č. j. 7 Azs 10/2004 - 52 či rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 6. 2004, č. j. 4 Azs 112/2004 - 50). Důvod kasační stížnosti podle § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. proto není dán.

Nejvyšší správní soud tedy nezjistil naplnění žádných z důvodů kasační stížnosti uplatňovaných stěžovatelem a kasační stížnost proto podle ust. § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítl. Vzhledem k neprodlenému rozhodnutí ve věci samé (několik týdnů po předložení věci Nejvyššímu správnímu soudu) nerozhodoval již o žádosti o přiznání odkladného účinku podané kasační stížnosti.

Stěžovatel neměla ve věci úspěch, nemá proto právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti ze zákona (§ 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s.). Žalovaný správní orgán měl ve věci úspěch, nevznikly mu však náklady řízení o kasační stížnosti přesahující rámec jeho běžné úřední činnost. Žalovaný proto nemá právo na náhradu nákladů řízení (§ 60 odst. 4 in fine ve spojení s § 120 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** přípustné opravné prostředky.

V Brně dne 21. dubna 2005

JUDr. Vojtěch Šimíček
předseda senátu